

כמה הערות בעניין הלוח העברי והתקופות

לעורך שלו.

קראתי את דבריו החשובים של הרב יעקב אריאל שליט"א בגיליון 'המעין' הקודם (גל' 204, טבת תשע"ג [נג, ב]) על הסתייעות ההלכה במחקרים מדעיים. בעמ' 90 הביא הרב אריאל את הלוח העברי כדוגמא לנושא שבו ההגדרות ההלכתיות אינן מבוססות תמיד על מציאות אובייקטיבית. הרשני להעיר על כמה נקודות מתוך דבריו המתייחסים ללוח השנה:

א. הלוח העברי מבוסס על חשבון התקופות של רב אדא, אך חשבון זה אינו זהה כלל ללוח הגרגוריאני; אין קשר בין הלוח הגרגוריאני לבין הלוח העברי.

ב. רק שני נושאים בהלכה מתייחסים לתקופה של שמואל (הלוח היוליאני): חישוב התאריך לקביעת זמנה של ברכת החמה בכל 28 שנים, וחישוב התאריך בו שואלים על הגשמים בגולה (שישים יום לתקופה) [וכן המנהג הקדום שלא לשתות מים בשעת התקופה].

ג. בכללים לעיבור השנה (גו"ח אדז"ט) אין שום התייחסות לחשבון התקופות; אמנם הכלל התלמודי של "שיתסר בניסן", לפיו יש לעבר את השנה כאשר תקופת טבת נמשכת אחרי שישה עשר בניסן, אכן תואם לחשבון התקופות של רב אדא, ופירוש הדבר שיום תקופת ניסן לרב אדא לא יחול לעולם (בלוחנו הקבוע) אחרי שישה עשר בניסן.

מעניין לציין שבשנה זו בה אנו עומדים (שנת תשע"ג) חל שישה עשר בניסן ממש על הגבול שבין תקופת טבת לתקופת ניסן (בחשבון התקופות של רב אדא), וזה מוצא את ביטוי בכך שבשנה זו (שהיא השנה ה'16 במחזור) חל פסח בראשית האביב - מוקדם יותר מאשר בכל שנה אחרת במחזור.

רחמים שר שלום

★ ★ ★

על ההשמטה ב'העמק דבר' בעניין 'לאיש חסידך'

ב'המעין' ניסן תשע"ב (גל' 201 [נב, ג]) עמ' 94-95 סיפר ש"ב ר' אברהם מאיר גלאנצר הי"ו על תמיהה שהיתה לו בדברי הנצי"ב בפירושו 'העמק דבר' (דברים לג, ח), שם פירש הנצי"ב את תיבת 'חסידך' כאילו היא בלשון רבים, בעוד שהיא לשון יחיד. הוא סיפר כי כאשר שאל על כך בטלפון את הגאון ר' צבי שפירא זצ"ל הוא הופתע מאוד, וסיפר בהתרגשות שכעת הבין פשרה של פתקה שהייתה מונחת בין תיקוני הנצי"ב לספרו שבה נכתב שיש להשמיט קטע מסוים כי במקרא הוא לשון יחיד ולא רבים (עיי"ש בהרחבה). שיחה זו התקיימה מביתי, ואף לאחר מכן בהזדמנות נוספת חזר הגר"צ זצ"ל עצמו וסיפר לי את העובדה בהתפעלות, בדיוק כפי שהובא במאמר.

ב'המעין' תמוז תשע"ב (גל' 202 [נב, ד]) עמ' 50 ואילך ניצל ר' שמריה גרשוני את ההזדמנות שנפתחה בפניו, וביקר קשות את עורכי המהדורה החדשה של העמק דבר על 'רשלנותם' בהשמטת הפירוש; הוא האריך לדחוק שאכן 'חסידך' זה הוא בלשון רבים,